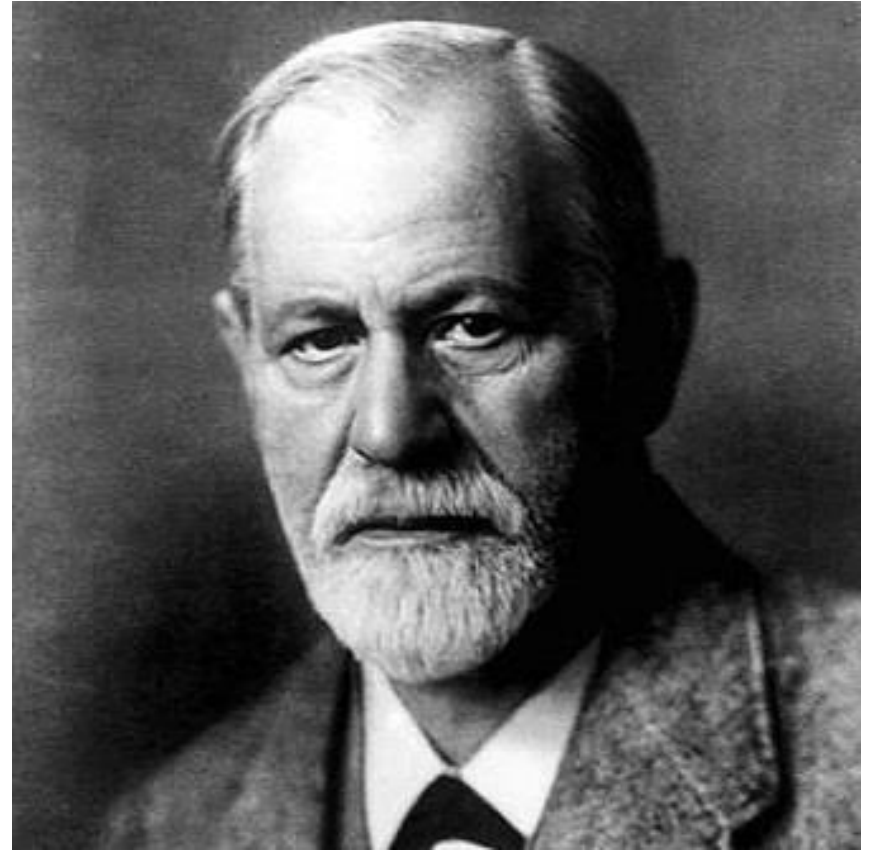

Vývojová psychologie

Pavla Kremserová

Sigmund Freud

- * 1856 Příbor na Moravě, + 1939 Londýn
- Zakladatel psychoanalýzy
- Revoluční psychosexuální vývojová teorie
- pomocí teorie vysvětluje různé typy psychických poruch a neuróz

Psychosexuální vývoj

- Název oblasti podle přesunu sexuálního pudu:
- 1. Orální stádium (0 - 1 rok)
  - vytváření vztahu k matce – formou identifikace
  - Orální fixace – orální charakter
    - lidé vyžadující zvýšenou péči, pozornost, oporu, závislost na jiných lidech
    - uspokojení skrze orální oblast – závislosti, cucání prstů, kouření, PPP
- 2. Anální stádium (1 - 3 roky)
  - vytváření vztahu k sobě samému, vlastní činnosti a jejich výsledkům
  - motivy retence(zadržení) a expulze(vypuzení) – nejen ve vztahu k exkrementům
  - učení schopnosti sebekontroly – vytváří se superego
  - Anální fixace – anální charakter
    - lidé lpí na majetku, penězích, hromadění, šetrnost až lakota, tvrdohlavost, autoritativnost, sobectví
    - v dospělosti až OCD, chorobné hromadění

Psychosexuální vývoj

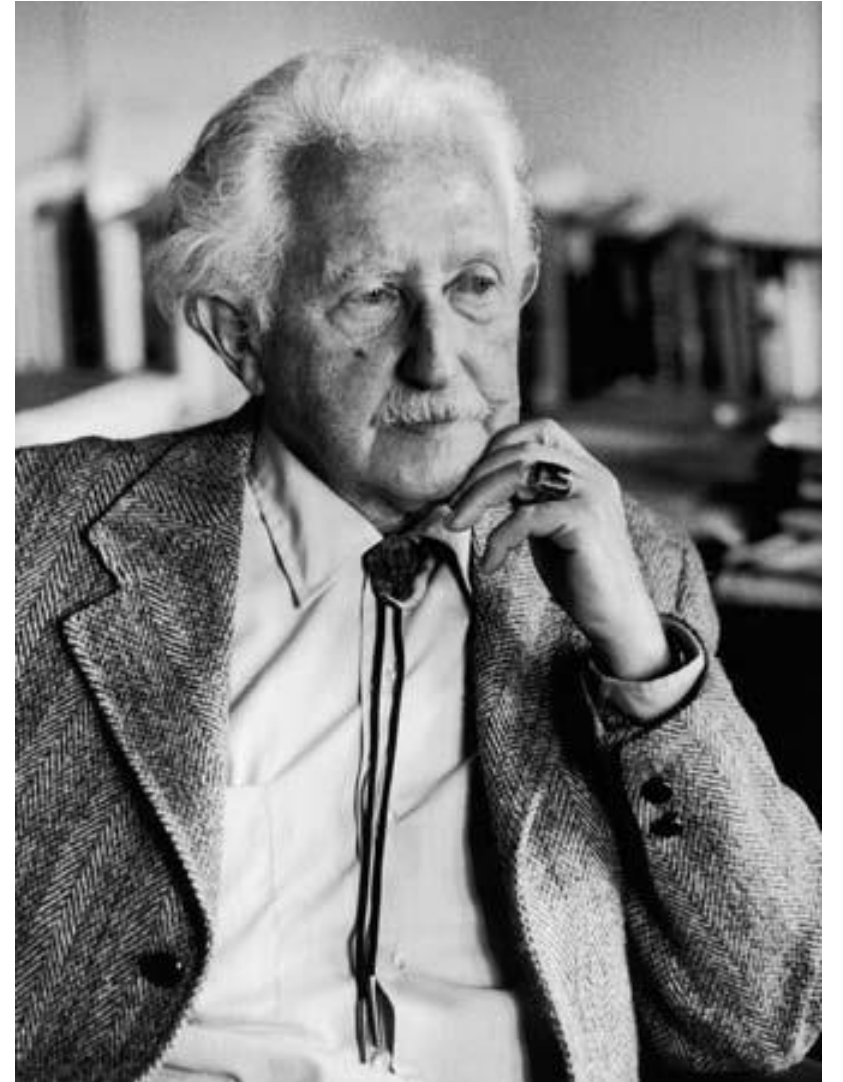
- 3. Falické stádium (3 – 5 let)
  - vytváření vztahu k opačnému pohlaví a vlastní identity
  - Oidipův a Elektrín komplex (podle Junga) – řešení je identifikace s rodičem stejného pohlaví
  - „závislost na penisu“? – nebylo prokázáno, spíše ženy jsou více spokojenější se svým tělem než muži
  - Falický charakter - falická fixace
    - preference a zvýšená závislost syna na matce či dcery na otci
- 4. Latentní stádium (6 -12 let)
  - nedochází k manifestaci libida
  - mozek – „oblast slasti“
  - latentní charakter – vyřešení komplexů a identifikace s rodičem stejného pohlaví
- 5. Genitální stádium (12 – 21 let)
  - genitálie – oblast slasti

Psychosexuální vývoj

- 5. Genitální stádium (12 – 21 let)
  - genitálie – oblast slasti
  - genitální charakter
    - lidé biologicky a psychicky zralí pokud:
      - plně vyřešili svůj Oidipův (Elektřin) komplex
      - překonali pregenitální ambivalenci
      - na rozdíl od falického charakteru přikládá objektu a jeho uspokojení stejnou váhu jako uspokojení vlastnímu

Erik Erikson

- * 1902, + 1994
- Prožíval krizi identity
- Navrhl 8 vývojových stádií identity
- Revize Freudových stádií
- Každé stádium má určitý typ krize
- Vyřešení posouvá ego, které získá „ctnost“
- Jinak pocit méněcennosti

Vývoj identity

- 1. základní důvěra x základní nedůvěra (0 - 1 rok)
  - Ctnost: naděje
  - Vznik nejtěžších patologií
  - Existencionální otázka: Mohu důvěřovat světu?
- 2. autonomie x stud (1 - 3 let)
  - Ctnost: vůle
  - Vznik pochybností a stud (stydím se sám za sebe)
  - Existencionální otázka: Je v pořádku jaký jsem?
- 3. iniciativa x vina (3 - 5 let)
  - Ctnost: účelnost
  - Vznik pocitu viny (udělal jsem něco špatného, co se dá napravit)
  - Existencionální otázka: Je v pořádku to, co dělám?

- 4. snaživost x méněcennost (6-12 let)
  - Ctnost: kompetence
  - Vznik pocitu nedostatečnosti
  - Existencionální otázka: Mohu být přínosem ve světě lidí a věcí?
- 5. identita x konfuze rolí (12-20 let)
  - Ctnost: věrnost
  - Vznik vnitřního chaosu
  - Existencionální otázka: Kdo jsem? Čím mohu být?
- 6. intimita x izolace (20-30 let)
  - Ctnost: láska
  - Vznik izolace sebe samého
  - Existencionální otázka: Mohu milovat?

- 7. generativita x stagnace (30-60)
  - Ctnost: péče
  - Vznik stagnace a uzavření
  - Existencionální otázka: Mohu se ohlédnout za životem?
- 8. integrita x zoufalství (60-+)
  - Ctnost: moudrost
  - Vznik chorobného strachu ze smrti
  - Existencionální otázka: Bylo v pořádku jaký jsem byl?

Jean Piaget

- * 1896, + 1980
- Švýcar, biolog
- Teorie na základě pozorování svých 3 dětí
- Také teorie vývoje morálního usuzování
- Ontogeneze kognitivního vývoje
  - Vývoj způsobu, jakým člověk v průběhu svého života poznává a jak pracuje se získanými informacemi
- 4 hlavní stádia

Kognitivní vývoj

- 1. senzomotorické stádium (0 – 18-24 měsíců)
  - Uvědomování si počitků z vnějšího i vnitřního prostředí, pouze „tady a teď“
  - Ke konci stálost objektu
- 2. předoperační stádium (2 - 7 let)
  - Uvažuje o předmětech jako symbolických pojmech a používá fantazijní prvky hry
  - Ke konci stálost počtu, objemu
- 3. stádium konkrétních operací (7 – 12 let)
  - Operace se symboly konkrétních předmětů
  - Ke konci schopnost abstrakce
- 4. stádium formálních operací (12 let a výše)
  - Schopnost abstraktního myšlení, vytváření hypotéz

Piagetovy pokusy

- <https://www.youtube.com/watch?v=TRF27F2bn-A>

Lawrence Kohlberg

- *1927, +1987
- Koncept morálního vývoje
- Vycházel z Piageta
- Ověřoval pomocí hypotetických dilemat

- 7 stádií a 3 úrovně

Morální vývoj:

- 0. předmorální stádium – rozlišování libého (zábava) a nelibého (bolest)
- I. Úroveň prekonvenční morálky (předškolní věk)
  - 1. stádium – orientace na poslušnost a vyhnutí se trestu
  - 2. stádium – orientace na odměnu, dodržení pravidel pouze v os. zájmu
- II. Úroveň konvenční morálky (školní věk)
  - 3. stupeň – orientace na to být „hodným dítětem“, dobré je to, co se ode mě očekává a vyhnout se nesouhlasu
  - 4. stupeň – orientace na autoritu, právo a řád, vyhýbání se pocitu viny za nedodržení

- III. Úroveň – postkonvenční morálky (dospělost)
  - 5. orientace na společenskou smlouvu – principy obecně uznávané jako důležité pro všeobecný prospěch, k přesunu dochází ve 30 letech
  - 6. orientace na (samostatně zvolené) univerzální etické principy, spravedlnost, důstojnost, rovnost; tohoto stádia dosáhne asi jen 15% lidí
  - 7. náboženské stádium – mystické, jde o tzv. kosmické vědomí jednotu s vesmírem či s Bohem

- Kritika
  - Studie vznikla pouze po rozhovoru s muži, ženy dosahují podle ní stádia vždy nižší než muž (obvykle 3. st. a muž 4. st.) → ženy nejsou méně morální, ale kladou vyšší důraz na sociální aspekt situace a potřeby ostatních
  - Krebs – ať při testu vykazujeme jakoukoliv úroveň, ve skutečnosti často jednáme podle úrovně nižší

Heinzovo dilema

- V jedné daleké zemi umírala žena, která onemocněla zvláštním druhem rakoviny. Existoval lék, o němž si lékaři mysleli, že by mohl ženu zachránit. Šlo o určitou formu rádia, kterou jeden lékárník v tomtéž městě právě před nedávnem objevil. Výroba byla velmi drahá, avšak lékárník požadoval desetkrát víc, než kolik jej stála výroba. Za rádiu zaplatil 200 dolarů a za malou dózu s lékem požadovat 2 000. Heinz, manžel nemocné ženy, vyhledal všechny své známé, aby si půjčil peníze a usiloval i o podporu úřadů. Shromáždil však jen 1 000 dolarů, tedy polovinu požadované ceny. Vyprávěl lékárníkovi, že jeho žena umírá, a prosil jej, aby mu lék prodal levněji, nebo ho nechal zaplatit později. Lékárník však řekl: „Ne, já jsem ten lék objevil a chci na něm vydělat nějaké peníze.“ Heinz tím vyčerpал všechny legální možnosti; je zcela zoufalý a uvažuje, zda by se neměl do lékárny vloupat a lék pro svou ženu ukrást.

Určení morálního stádia

- 1. stádium (poslušnost): Heinz neměl ukrást lék, protože následkem toho by byl uvězněn
- 2. stádium (osobní zájem): Heinz měl ukrást lék, protože pak by byl mnohem šťastnější, kdyby zachránil svou ženu, i kdyby byl odsouzen do vězení
- 3. stádium (hodné dítě): Heinz měl ukrást lék, protože to jeho žena očekávala.
- 4. stádium (zákon): Heinz neměl ukrást lék, protože zákon zakazuje krást
- 5. stádium (společenská smlouva, lidská práva): Heinz měl ukrást lék, protože každý má právo na život, bez ohledu na zákon. Nebo: Heinz neměl ukrást lék, protože vědec má právo na kompenzaci za své úsilí.
- 6. stádium (univerzální etika, individuální svědomí): Heinz měl ukrást lék, protože zachránit lidský život je základnější hodnota než právo jiné osoby na majetek. Nebo: Heinz neměl ukrást lék, protože tak porušil zlaté pravidlo cti a respektu.

Mary Ainsworthová

- (1913-1999)
- Teorie attachmentu
- Baltimorská studie 1963 – „Test neznámé situace“
  - Test trvá 20 minut. Dítě si během toho hraje s matkou, samo a pak se matka opět vrátí. Intervaly byly tříminutové.
  - U dítěte pozorováno: 1. míra zvědavosti, 2. reakce na odchod a příchod matky
- 3 typy emočního připoutání
- Mary Mainová přidala v 80. letech 4. typ

1. úzkostně vyhýbavý typ nejistého připoutání (10-20 % dětí)

- **Dítě:** Matku ignoruje nebo se ji vyhýbá. Neprojevuje emoce, když matka odchází nebo přichází. Dítě utíká pryč, když se matka přibližuje. Příliš nerozlišuje mezi cizí a blízkou osobou.
- **Matka:** Je méně zúčastněná. Nereaguje na potřeby dítěte a dítě tak ztrácí snahu o komunikaci.
- **Prognóza:** Člověk nedokáže navázat důvěrný vztah. Je nezávislý a nechce na nikoho spoléhat. Není schopen poskytnout podporu blízké osobě. Emoční intimita pro něj není důležitá, emoce neprojevuje. Problémy řeší vyhýbáním se.

2. bezpečně připoutaný typ (65-70 % dětí)

- **Dítě:** V matčině přítomnosti je zvědavé, navazuje kontakt s cizími lidmi, matka je bezpečná základna. Reaguje špatně na odchod matky a v tu chvíli ho cizí lidé nezajímají. Je radostné když přijde.
- **Matka:** Matka emočně reaguje a uspokojuje potřeby dítěte.
- **Prognóza:** Vyhledává intimitu a emočně blízké vztahy. Cítí se spokojeně ve vztahu, ale občas vyhledává i nezávislost.

3. úzkostně vzdorující, rezistentní typ (10-20 % dětí)

- **Dítě:** Je pasivní, explorace se bojí i když je matka přítomna. Po odchodu je extrémně nervózní a nespokojené. Po návratu má ambivalentní projevy. Chce být v blízkosti, ale je i rozmrzelé. Při shledání někdy matku bouchne, nepřitulí se.
- **Matka:** Interakce podle svého rozhodnutí, potřeby dítěte uspokojuje nekonzistentně. Jednou je vřelá jindy odmítá. Pouze demonstrativní emoce.
- **Prognóza:** Intimní a emoční vztahy vyhledává a touží po ocenění, ale zároveň ve vztazích nejistota a pochybnost o sobě samém. Může být závislý ve vztahu.

4. nejistý – dezorganizovaný (10-15 % dětí)

- **Dítě:** Projevuje směs vyhýbavého a vzdorovitého chování. Je zmatené, ustrašené, ale i vzdorovité, agresivní.
- **Matka:** Chování je nečitelné a nevypočitatelné. Užívá zastrašující strategie a sama je ustrašená. Rodičovský typ se objevuje u psychicky narušených jedinců nebo lidí po traumatu v době intenzivního truchlení. (u 31 % adolescentních matek)
- **Prognóza:** Rizikový faktor pro vznik poruch chování a vývoje. Člověk touží po vztahu, ale lidem nevěří. Strach z odmítnutí, ze zranění. Poruchy chování, horší zvládání stresu. Ze všech typů je zde největší riziko psychopatologické vývoje.

Test neznámé situace

- https://www.youtube.com/watch?v=m_6rQk7jlrc

Margaret Mahlerová

- psychoanalytická teoretička (1897-1985)
- teorie separace a individuace
- pozorování vztahu mezi matkou a dítětem kojeneckého a batolecího věku
- dětský vývoj rozdělila na 3 fáze, kde každou fázi dala do vztahu k určitému typu psychopatologického vývoje

1. normální autistická fáze (od narození do 2 měsíců)

- dítě nerozlišuje mezi matkou a okolím, většinou spí
- má svůj svět a tím se brání před zahlcením vnějších podnětů
- matka se sladuje s dítětem
- když je matka úzkostná, nepřátelská, nepředvídatelná, zvyšuje u dítěte vznik psychózy, protože neopustí „autistickou skořápku“

2. normální symbiotická fáze (2-5 měsíců)

- dítě si matku uvědomuje, ale vnímá ji jako součást sebe
- kojení je slast a zahání úzkost
- přání jsou absolutní, cítí se onnipotentně, bezpečně
- pokud matka neuspokojuje potřeby dítěte, nefunguje harmonický vztah a neutvrzuje ho v pocitu všemocnosti, dítě se v budoucnu nenaučí kontrolovat svoje afekty, agresivní sklony; má omezenou schopnost vytvářet kvalitní vztahy, oslabená identita

3. separačně-individuační fáze (od 5 měsíců do 3 let)

- separace je proces psychického i tělesného oddělení od matky
- je předpoklad k samostatnému „já“
- individuace je vývoj motorických, percepčních a kognitivních schopností, které separaci umožňují
- 4 subfáze:
  - A. subfáze diferenciací (4/6-9/10 měsíců)
    - dítě si uvědomuje rozdíl mezi ním a matkou
    - „skořápka“ praská a dítě se líhne a má zvýšený zájem o svět, náhled na něj má od své matky
  - B. subfáze procvičování a tréninku (9/10-15/18 měsíců)
    - dítě leze a chodí samostatně
    - aktivně zkoumá okolí a více se vzdaluje od matky, cítí se mocné a světa se nebojí
  - C. subfáze sblížení (15/18-24 měsíců)
    - dítě řeší konflikt, zda objevovat a vzdalovat se od matky nebo zůstat blízko poblíž bezpečí
    - pokud matka ignoruje nebo je netrpělivá, dítě se začne bát, že ho matka opustí a vyvine se u něj úzkostná osobnostní dispozice, vnitřní konflikt se promítá do chování dítěte, to je chvíle na matku fixované a pak ho odstrkuje; když to matka nezvládne vzniká terén pro hraniční poruchu osobnosti, neurózy a psychózy
  - D. subfáze upevnění individuace (24-26 měsíců)
    - dítě si dokáže matku zvnitřnit (vytvoří si její symbol, obraz), a tak řeší problém s nepřítomností
    - má k matce stálý citový vztah a má ji rádo i přes menší frustrace
    - dochází k tzv. oidipovskému komplexu, dítě začleňuje otce do života a funguje určitou dobu i bez matky
    - pokud nedosáhne dítě této fáze, v dospělosti není schopné akceptovat samotu, tlumit afekty, zvládat frustraci (osobu zcela zavrhnout) a zklamání, má problém se sebedůvěrou a zdravou identitou